

*Українська академія банківської справи Національного банку України, м.
Суми, Україна*

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ ЧИТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ В РАМКАХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглянуто поняття міжкультурної комунікації у процесі вивчення німецької мови. Автор звертає увагу на доцільність і специфіку формування соціокультурної компетенції під час вивчення автентичних текстів.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, автентичний текст, суспільна свідомість

Інтенсивний процес інтернаціоналізації суспільного життя сучасного світу зумовлює невідпинне зближення національних економік, подальше зміцнення соціально-політичних і культурних зв'язків між країнами. Концепція глобальної освіти, що набула широкого поширення в останні роки ХХ ст., визначає як одне з центральних завдань навчання передачу знань про величезну різноманітність і самобутність народів, мов і культур, що існують у світі. Тема статті зумовлена спрямованістю сучасної української педагогічної науки на реформування освітньої системи, що є наслідком процесів всесвітньої глобалізації. У контексті процесів всесвітньої глобалізації компетентність у сфері міжкультурної комунікації стає невід'ємною складовою професійної майстерності сучасного кваліфікованого робітника у будь-якій галузі діяльності людини. Формування такої компетентності набуває особливого значення у процесі викладання іноземних мов. Метою даної статті є аналіз ролі міжкультурної комунікації у

царині соціально-професійної інтеграції фахівців та, у цьому зв'язку, виокремлення компонентів міжкультурної компетентності спеціалістів і з'ясування її змісту.

Основні компоненти змісту культури - нагромадження і переробка інформації, одержуваної в процесі людської діяльності, є функціями суспільної свідомості. У результаті трудової діяльності створюються образи повсякденної свідомості, що формуються як вербальними, так і невербальними засобами. Мова піддається впливу соціальних факторів. При цьому неправомірно розглядати соціальність як щось зовнішнє стосовно мови. Соціальність притаманна природі мови. У певному сенсі можна сказати, що поза соціальністю немає мови. Всі ці положення стосовно зв'язків між мовою і культурою знайшли свої відображення у методиці викладання іноземних мов. Існує безпосередній зв'язок між змінами в соціальній дійсності, частиною якої є культурно-національний компонент, і змінами в мові. Цей зв'язок являє собою взаємодію, інтенсивність якої збільшується в періоди значних суспільних перетворень, а також при переміщенні лінгвосоціума в нові умови існування. Соціальні фактори, що є елементами екстралінгвістичного плану, знаходяться з мовою в складному взаємозв'язку, а саме у взаємодії, і утворюють з нею ієрархічно організовану відкриту архисистему, що може бути позначена як «форма існування людини».

До початку 70-х років ХХ століття у вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці, методиці викладання іноземних мов і зарубіжної літератури дослідження взаємозв'язку мови і культури мали декларативний характер. Н. Комлев був у числі перших вітчизняних лінгвістів, що звернулися до ґрунтового вивчення семантики мови і культури. Відзначаючи, що в семантиці слова повинен міститися деякий компонент, що фіксує саме дане соціальне тло, у якому слово існує, Н. Комлев визнавав наявність «внутрішнього смислу слова», тобто того факту, що слово-знак виражає дещо крім самого себе. Зв'язок культури з мовою найяскравіше виявляється на тому рівні мови, що

безпосередньо пов'язаний із предметами і явищами навколишньої дійсності - лексикою. Лексична система переважно зумовлена явищами матеріального світу, соціальними факторами.

Мова є засобом збереження культурно-історичної інформації, що організована в складні комплекси і може бути структурована в концептах: «ніби згустки культурного середовища у свідомості людини, те, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини, і те, за допомогою чого людина сама входить до культури, а в деяких випадках і впливає на неї» (Ю.С. Степанов). Всі ці соціокультурні та соціолінгвістичні явища знаходять своє певне відображення у методиці викладання іноземної мови, а саме у процесі формування соціокультурної компетенції студентів. При вивченні іноземної мови вони опановують нові засоби спілкування для безпосереднього доступу до цінностей світової культури, особливо до культурних цінностей країни, мова якої вивчається: її історії, географії, науки, літератури, мистецтва. От чому можемо говорити про процес акультурації особистості при вивченні іноземних мов, тобто засвоєння людиною, що виростає в одній національній культурі, істотних факторів, норм і цінностей іншої національної культури. Питання акультурації має безпосереднє відношення до викладання іноземної мови: єдиною і максимальною метою викладання культури в зв'язку з мовою є формування особистості на рубежі культур, а звідси випливає, що методисти і викладачі повинні ознайомитися з закономірностями і результатами процесу засвоєння людиною нової культури.

Мова ні в якому разі не може вивчатися ізольовано, тобто тільки як набір лексичних одиниць і граматичних правил. Мова - це частина культури, а культура - це частина мови, і її неможливо вивчати як засіб комунікації без міцних культурологічних знань. Таким чином, при складанні програм з іноземної мови, при формуванні комунікативно-мовленнєвої компетенції студентів необхідно враховувати всі ці перераховані особливості. Соціокультурний компонент мов не зводиться тільки до слів-реалій та

концептів. Вивчаючи мову і культуру цієї країни, можна говорити про психологічні, політичні, літературні і навіть рекламні реалії. Особливе значення у вивченні культури народу займає гумор, що характеризує своєрідність мислення народу. Соціокультурна компетенція - це готовність і здатність до ведення діалогу культур, що припускає знання власної культури і культури країни, мова якої вивчається.

Основна функція мови - бути засобом спілкування між людьми. Однак настільки ж істотне призначення мови може бути засобом пізнання світу. Іншими словами, мова бере участь не тільки в передачі думки про щось уже пізнане (іншою людиною), але й у формуванні самої цієї думки (для самого себе). Офіційне включення національно-культурного компонента в зміст навчання спричиняє перегляд старого статусу викладача іноземної мови: він повинен бути не тільки знавцем іншомовної культури в широкому обсязі (політичної, економічної, художньої, екологічної, інтелектуально-етичної, мовної та ін.), але і своєї національної культури, оскільки процес засвоєння іноземної мови і подальше його застосування справедливо програмується як міжкультурна комунікація, як діалог культур, сполученим виявляється ряд теоретико-практичних проблем: визначення різних термінів і понять країнознавчого характеру, зокрема змісту одиниці країнознавчої інформації і критеріїв її добору; перебування способів і прийомів презентації країнознавчого матеріалу, його закріплення і застосування; угруповання автентичних матеріалів і методи роботи з ними.

Міжкультурна комунікація - це адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних національних культур. Три основні сфери міжкультурної комунікативної компетенції - когнітивна, прагматична і мотиваційна - є однаково важливими й істотними у вивченні іноземних мов. Прогресуючий розвиток міжнародних контактів і зв'язків у політиці, економіці і культурі та. в інших сферах обумовлює послідовну орієнтацію сучасної методики навчання іноземним мовам на реальні умови комунікації. Прагнення до комунікативної компетенції як кінцевого

результату навчання студентів припускає не тільки володіння відповідною іншомовною технікою, але і засвоєння позамовної інформації, необхідної для адекватного спілкування і взаєморозуміння. Ось чому навчання іноземній мові саме на вищому етапі, коли студенти володіють достатніми навичками читання, письма, аудіювання і говоріння, повинне будуватися як вивчення феномена культури народу, що говорить цією мовою.

У рамках даної роботи необхідно підкреслити ті компоненти культури, які слід враховувати саме при навчанні іноземній мові та оскільки мова є соціокультурним феноменом, то одним з основних засобів формування соціолінгвістичної компетенції є читання автентичних текстів.

При цьому пропонується такий алгоритмічний ряд конкретних завдань:

- Презентація нової лексики й виконання тренувальних вправ по її засвоєнню;
- Виконання та перевірка домашнього завдання з коментарем;
- Складання питань до тексту, самостійні відповіді на них;
- Складання діалогів з використанням матеріалів тексту;
- Обговорення прочитаного;
- Самостійне складання розповіді-мініатюри.

Вважаємо, що подані завдання, їх тематика і використання автентичних матеріалів у практиці викладання іноземних мов є результативними.

Навчання діалогу культур стосовно профільного (професійно-орієнтованого) навчання іноземної мови є вельми складним завданням, оскільки припускає неоднозначне сприйняття іншомовної культури. Відповідно, виникає питання, яка технологія навчання сприяє найефективнішому сприйняттю інокультури. Як відзначає Крейг Сторті: “Ми говоримо про залучення до культури, але насправді ми залучаємося не до культури, а до поведінки. Культура, система вірувань і цінностей, що розділяється певною групою людей, є абстракцією, яка може бути оцінена інтелектуально, але насправді саме поведінку ми відчуваємо як найбільш основний прояв культури ”.

Залучення студентів до іншомовної культури в процесі занять з іноземних мов важливо наступне: виділяти якомога більше ключових ознак професійної іншомовної культури в наочному, мовному і поведінковому планах; формувати вміння розпізнавати, сприймати і позитивно ставитися до проявів чужої культури в професійній сфері; прищеплювати вміння боротися із стереотипами, позитивно оцінювати відмінності і різноманіття; шукати й підкреслювати схожість завдань з урахуванням того, що професійно-спрямований аутентичний текст повинен збагачувати професійний досвід, знання у вибраній галузі, а не дублювати вже отримані.

Значка частина новітніх напрямів розвитку вітчизняної системи професійної освіти обумовлюється реформуванням освіти, тим самим відображаючи тенденції розвитку світової системи професійної освіти. У цій ситуації актуалізується проблема спадкоємності освітніх традицій за умови збереження в процесі реформування ядра культурної традиції вітчизняної професійної освіти.

Таким чином, для формування соціокультурної компетенції на заняттях в рамках міжкультурної комунікації доцільно підбирати вправи та текстовий матеріал з урахуванням соціально-психологічних особливостей студентів та добирати текстові вправи комунікативного характеру, виконувати під час читання текстів вправи різних ступенів складності.

Список літератури

1. Корнилов, О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О.А. Корнилов. - 2-е изд., испр. и доп. - М: ЧеРо, 2003. - 349 с.
2. Плужник, И.Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов в процессе профессиональной подготовки / И.Л. Плужник. - М.: ИНИОН РАН, 2003. – 216 с.
3. Сафонова, В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В.В. Сафонова. - Воронеж: Истоки, 1996. -

237 с.

4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пос.
- М.: Слово, 2000. - 624 с.

5. Боднар, А.Я. Проблема міжкультурної комунікації у викладанні іноземної мови у ВНЗ / А.Я. Боднар, Т.О. Верещагіна // Наукові записки НаУКМА. Том 71. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. - К.: НАУКМА, 2007. - С. 15-19.

Атанасова, М.П. Формування соціокультурної компетенції студентів економічних спеціальностей на основі читання автентичних текстів в рамках міжкультурної комунікації [Текст] / М.П. Атанасова // Materiály VIII mezinárodní vědecko - praktická konference «Vědecký pokrok na přelomu tysyachalety - 2012». - Díl 18. Filologické vědy. - Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o – С. 16-21.